

РЕЦЕНЗИЯ

от

от доц. д-р Снежина Величкова Врангова-Петкова, НМА „Проф. Панчо Владигеров“, катедра „Теория на музиката“ относно конкурс за заемане на академичната длъжност

доцент по педагогика

в научна област 1. Педагогически науки; професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по музика), обявен в Държавен вестник, брой 90 от 20.10.2020 г. за нуждите на катедра „Теория на музиката“ към ТКДФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров“

1. Данни за конкурса – Конкурсът за доцент по педагогика в направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по музика) е обявен за нуждите на катедра „Теория на музиката“ при ТКДФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров“. Единственият кандидат в него – ас. д-р Емил Огнянов Деведжиев – покрива Минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“ и отговаря на общите условия за участие по реда на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НМА. Всички процедурни етапи на конкурса са преминали в срок, съгласно нормативната уредба, без нарушения.

2. Данни за кандидата – ас. д-р Емил Деведжиев, кандидатства в настоящия конкурс от позицията на специалист с уникален образователно-квалификационен път на развитие, започващ в област природни науки, математика и информатика¹, а впоследствие насочващ се към хуманитарни науки, изкуство² и педагогика³ – преориентация, към която, безспорно,

¹ Ас. д-р Емил Деведжиев завършва средното си образование с профил „математика“ в СУ „Пейо Яворов“ гр. Петрич през 1999 г. и бакалавърска степен по информатика в УНСС през 2005 г.

² Кандидатът защитава ОКС „бакалавър“ в ТКДФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ със специалност ПОМ през 2010 г. и ОКС „магистър“ в същата специалност през 2011 година. Отново в НМА защитава ОКС „доктор“ в професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство по специалността Музикознание – музикална естетика през 2020 година с тема на дисертационния труд „Музикологично рационалното и музикално нерационалното“.

³ През 2018 година Емил Деведжиев продължава да надгражда педагогическата си квалификация като докторант на самостоятелна подготовка по специалност „Методика на обучението по музика“ в ШУ „Константин Преславски“ с тема на дисертационния труд „Музикално-педагогическото взаимодействие в детската градина“.

отношение има предхожданият всички останали компетентности практически опит на кандидата като инструменталист (пианист).

3. Описание на научните трудове

С оглед широкия спектър на интереси на ас. д-р Деведжиев в сферите на хуманитаристиката и педагогиката, не е изненадваща изследователската му активност, насочена към проблеми на музикалните психология, естетика, философия, педагогика и видна в поредица научни текстове – самостоятелни издания, части от колективна монография, публикации в специализирани научни сборници. Сред тях се откроява книгата „Музикологично рационалното и музикално нерационалното“ (печатно издание на дисертационния труд на ас. д-р Деведжиев), посветена на музикологичното проблемно поле „музика – рационалност – наука“.

Шестте авторски глави от колективната монография „Музикално развитие и музикално образование“ (2021) показват кандидата и като изследовател, ориентиран към проблемната сфера на педагогиката и педагогическата психология – активност, която е пряко свързана с многобройните му и многообразни професионални активности в бакалавърска и магистърска степен на специалност ПОМ в НМА „Проф. Панчо Владигеров“. Дори само заглавията на разделите, чийто автор е ас. д-р Деведжиев „Когнитивизъм, развитие, образование“, „Когнитивни теории на музикалното развитие“, „Музикално възприятие“, „Музикална енкалтурация“, „Музикална компетентност и музикално умение“ и „Музика и емоция“ са индикативни за отношението на кандидата към сферата на музикалното образование като пресечна точка на чисто педагогическите, методически и специални музикално-теоретични познания в областта с познания и категории, фондирани в сферата на изкуството, хуманитарните и социални науки.

Идеята за необходимост от конструирането на цялостната системност на музикално-педагогическото образование върху широка

културологична, етическа, философска основа е лайтмотив и в основния труд, с който д-р Деведжиев кандидатства в настоящия конкурс за доцент по Педагогика на обучението по музика – „Интердисциплинарен профил на учителя по музика за образователна и квалификационна степен „Бакалавър“. Разгърнато в обем от 92 страници, от които 85 страници – основен текст и 7 страници – използвана литература, изследването е структурно организирано във въведение, три точки и заключение. Библиографията включва 66 източника на английски език (педагогически, социологически, културологични), един на немски (музика и интерпретация) и 14 на български език. Хабилитационният труд е определен от автора си като *„фундаментално теоретично педагогическо изследване, чиято основна цел е да обоснове широкоспектърния и интердисциплинарен профил на учителя по музика“* (с.5). Още във въведението ясно са открити и ползите за студента от една ориентирана към такъв резултат образователна политика: *„преодоляване на трудностите и противоречията, които съпътстват музикалнопедагогическата дейност“* (с. 5) и *„непрестанно осмисляне на актуалната му дейност като студент и бъдещото му поприще на учител по музика“* (с.5). Аргументацията на необходимостта от създаване на такъв профил на самото музикално-педагогическо образование, а чрез него – и на обучаемия педагог⁴ (в личностен и професионален план) – е съсредоточена в два плана: музикалнопедагогически и педагогико-аксиологичен. Първият постулира значимостта на *„осъзнаването на образователна теория, педагогическа наука, методика и педагогическа практика“* като цялост от

⁴ Поради липсата на връзка на интердисциплинарността с личността и професионалните качества на учителя, както и поради съдържателния план на изследването, в което не става въпрос за интердисциплинарни подходи в педагогическата работа на самия учител или подходи към интегрален тип уроци от рода примерно на „музика – физика“, а за специфични на личностната идентичност и за предпоставки в организацията на образователния процес, бих предложила промяна на заглавието, напр. „Учителят по музика – интердисциплинарна основа на обучението в бакалавърска степен“. Формулировката „профил на учителя по музика ... за бакалавър“ не е издържана и от лексикална гледна точка.

страна на обучаемите; вторият – позитивната релация между образованието, поставено на широката основа „музика – педагогика – хуманитаристика“ и културната и ценностна самоидентификация на обучаемите (с. 5). Отчитайки значението на тази релация за всички степени на образованието, д-р Деведжиев съсредоточава изследователския си интерес конкретно върху бакалавърската степен на специалността ПОМ в ТКДФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров“. В това ограничение като обекти имплицитно се възприемат и самата специалност като системност, включваща учебен план, програми, подходи, типове педагогически въздействия и взаимодействия, и самите студенти, спрямо които в хода на изложението е възприето означението „младият възрастен“. Изследването е от теоретичен тип, като основната методологична рамка обединява възможностите на практически (основно реализиран чрез методите наблюдение и описание, както и такива, свързани с емпиричните аспекти на качествените, на партиципативно-действените, и на S-STEP⁵ изследвания) и теоретичен подход. С това решение интердисциплинарната специфика на музикално-педагогическото образование, изведена като теза във въведението, се екстраполира върху съдържателния и методологичен план на самото изследване.

Отчитайки в позитивен план комплексните качества на труда, бих искала да се спра върху един проблем, който поставя встъпителният раздел – проблема за съдържателния обхват на използваните термини и необходимостта от успоредяване или съобразяване на значенията им, установени в различни теоретични школи. Като цяло, в подобен тип изследвания, особено в област като педагогиката, която борави с понятия и научни категории, но и формира представи за тях, би било добре да се спазва терминологична дисциплина, свързана с основни, установени като

⁵ Self-Study of Teacher Education Practices – изследване, в което обучаващият педагог анализира собствената си практика като участник в обучението на учители.

характеристика и граници, категории като предмет, метод – подход, теоретично – емпирично изследване, качествени – количествени изследвания с присъщата за всяка от тях методология. Колкото и в качествените изследвания оценката на емпиричните факти да е зависима от персоналния опит и теоретичните възгледи на изследователя (с. 6), все пак това не води до липса на разграничение между емпиричен и теоретичен подход, дори и вследствие на „произволността на референтите“ (с. 6). Обговореното нивелиране на границите на горепосочените понятия под егидата на общия термин „качествено изследване“ (с.6) превръща в еквиваленти понятия, които не са от един и същ порядък. Винаги, когато за изследването на нови обекти се използват възможностите на дадена теория, ще става въпрос за теоретичен подход. В този смисъл, качествените и количествените методи не са задължително инсигния на един от двата подхода (теоретичен и емпиричен), както и подход и метод не би било редно да се използват взаимозаменяемо, тъй като се намират в йерархичен порядък. Липсата на такъв порядък и на системност води до понятийна дезориентация (вж. напр. *„В това е една от основните разлики между качествените и количествените подходи. ... За да приложи изискванията на качествения метод...“* с. 7) и замъгляване на смисъла: *„Изследователите, прилагащи качествени методи, се „концентрират върху това рефлексивно да използват своите собствени субективности по начини, които правят възможно разбирането на премълчаваните мотиви и предпоставки на техните участници“* (цитат, превод от англ., бел. моя. С.В.) Следва да се подчертае, че такъв качествен метод *изначално и експлицитно се разграничава от количествените методи*“ (с. 8). Считам, че терминологичните проблеми са свързани преди всичко с използваните предимно англоезична литература и методологична база, в които твърде свободно се борави с термини и понятия, имащи сравнително „твърд“ смисъл в българската педагогическа и в частност музикално-

педагогическа наука. Имайки предвид, че тези категории се стабилизират и упорядъчават в живата научно-изследователска и педагогическа дейност и че кандидатът тепърва ще има възможност да реализира със свои дипломанти и докторанти емпирични – и качествени, и количествени изследвания, привличайки теоретични концепции, имащи отношение към конкретните зададени проблеми, аз съм убедена че практиката ще доведе до необходимата категориална дисциплина.

Първата част (с.12 – 22) точка втора: „Интердисциплинарният характер на специалността „Педагогика на обучението по музика“, е „плътно описание“ на аспекти от системната организация на учебния процес в рамките на специалността ПОМ в ТКДФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ от гледна точка на общи характеристики и основни направления, очертаващи широкоспектърния ѝ профил. Конкретиката в очертаването на тази холистична картина, включваща и организираща във времето на курса на обучение дисциплини, носещи основната парадигми и методи в педагогиката, видовете методики, психология, етика, естетика педагогически практики (хоспитиране, текуща и стажантска), музикално-теоретични, музикално-практически дисциплини, както и задължителната работа по писмена разработка по педагогически проблем и пр., е показателна за цялостното обхващане от страна на ас. д-р Деведжиев на образователната специфика на специалността. Открити от него са и специфични, извикани от предизвикателствата на практиката акценти – хуманитарната подготовка на студентите⁶, *„явяваща се обединяващо звено между конкретната музикална компетентност и педагогическата подготовка и хоризонт за по-дълбокото осмисляне на педагогическата дейност като призвание и грижа”* (с.15) и ключовата за осмислянето на цялостта и системността *„музика – педагогика – хуманитаристика“*

⁶ В частност тази подготовка се реализира посредством задължителни и избираеми дисциплини с общофилософски, естетически и научно-методологически характер.

дисциплина „Постоянен музикално-педагогически семинар“. Присъствието ѝ по протежение на целия курс на обучение на студентите ас. д-р Деведжиев разглежда като постоянно лабораторно дискуссионно поле за обсъждане на актуални педагогически проблеми и създаване на интердисциплинарни връзки в диалог, с участието в който студентите израстват личностно и професионално. Цел на тази ключова дисциплина е „връзката между индивидуалния музикален опит, педагогическия фокус и хуманитарния хоризонт на всеки студент“ (с.16)

Втората (теоретична) част на изследването обхващаща точки (глави) трета и четвърта, е поделена съответно между личностно-психологическия ракурс към обучаемия „млад възрастен“ студент чрез психосоциалната теория на Ерик Ериксън, от една страна, и проблемите на Академичното образование, формулирани и аргументирани като „криза“ (с.11), от друга.

Създаването на мотивация и съзнателно отношение към мисията и отговорностите на учителската професия в процеса на създаване на професионална компетентност д-р Деведжиев извежда като задача от първостепенна значимост, за да може *„студентът да изгради такива житейски и професионални устои, чрез които смисълът на учителската дейност да бъде открит и да бъде откриван, независимо от средата и условията, в които тя ще се осъществява“* (с.25). Впрочем, в източник на професионално самочувствие би могла да се превърне и самата история на музикалното образование – древно, вечно, престижно – , която е показателна за това, че още от Античността музиката има водеща роля в идеите за образование като средство за възпитание и душевна настройка (Платоновата пайдея – теза, засегната на с. 75). Проблематизирайки идентичността на студентите – личностна и професионална – д-р Деведжиев възприема оптиката на психосоциалната теория на Ериксън, разглеждаща възрастовия период, в който се намират обучаемите като „период на психосоциален мораториум“. Наречен още „период на

отложена социална отговорност”, той е време на формиране на основите на личностната, а в случая – и професионална, идентичност, която е фактор толкова динамичен, колкото и перманентният качествен експеримент, в който на практика протича педагогическата работа. Обърнато е внимание и на проблема за музикалната идентичност, който е един от най-сложните, защото въпросът „кой съм аз в музиката?“ – възниква именно в тази възраст, за да продължи през целия професионален път на педагога. Поставена е антитезата „обозрим – необозрим социален мораториум“, като първият се представя като решаващ за музикално-педагогическото образование, тъй като в него *„младият възрастен човек чрез свободното експериментиране с роли може да се открие ниша ... направена специално за него“* (с. 45), а вторият, особено в провокацията на постмодерния социален контекст (с. 53), е разгледан с негативен знак.

Последният раздел на изследването е посветен на общите проблеми на академичното образование и националната образователна парадигма, при което образователната интерграция е разгледана като противодействие на необозримия мораториум (с. 57). Кризата на Академичното образование е разгледана в множество нейни измерения, едно от които е потенциалният статус на студента като „потребител на услугата „образование“, а изводът, че *„бизнес-моделираното образование не се съвместява нито с идентификационно-мотивационната, нито с идейно-аксиологическата сфера, в които педагогът намира основания за дейността си“* (с. 60) има пълните си основания в практиката. Заключение следва патоса на Ортега-и-Гасет, поставящ културата като фундамент на обществото и основна ценност на висшето образование. Цитирайки изследвания, анализиращи кризисни тенденции в съвременното академично образование в световен мащаб, твърде общо съпоставими с основните обекти на изследването, д-р Деведжиев обръща внимание на „кръга на администриране“, в който формализацията води до изкривяване на

изконните образователни устои, отношения, мисии, целесъобразности. В този смисъл прякото проектиране на резултати от изследвания в конкретен извъннационален контекст върху поведенческия модел на „студента от бакалавърската специалност ПОМ“ считам по-скоро за субективно изразено опасение. За такова приемам и хипотезата за *„психосоциалната неспособност на младия студент да се отнесе адекватно към детето и педагогическата дейност като признание“* (с. 64). Най-малко – поради конкретиката, изложена в точка едно, върху която аз също имам лични наблюдения. В заключение, в широката амплитуда от предучилищно до висше образование, е разгледана парадигмата на компетентностно ориентирания национален образователен модел, който може да даде своите резултати единствено, ако е подкрепен от „универсални нравствени основи“ (с.70) и култура. Бих добавила – и с жива, функционална музикална грамотност, любознателност и докосване до музиката като действие, практически, отвътре. Както в училище и университета, от позицията на обучаем, така и в светилището на професионалното поприще, където учителят по музика следва да „притежава музикално подходящото“, „предава музикално подходящото“ и „предава култура“ (с. 76).

Отвореното „вместо заключение“ проектира топосите на изложението върху „практическият живот на музикалното възпитание в детската градина“ през призмата на съществуващи по темата и подкрепящи тезата за единство на нравственост, култура, образование и изкуство (с. 79) теоретични източници.

Като основен принос на хабилитационния труд бих открила реализираната в текста интегрална връзка между музика, педагогика и хуманитаристика и системното осмисляне на целия образователен процес през нейната призма. Към него трябва да бъдат прибавени и интензивната преподавателска работа, трудоспособността, колегиалността и етичните качества на ас. д-р Деведжиев, който с изключителна посветеност, лично

отношение и отговорност води широк спектър педагогически дисциплини и в бакалавърска, и в магистърска степен на ПОМ⁷.

Въз основа на предоставените материали, посочените приноси и цялостната научна и преподавателска дейност на ас. д-р Емил Деведжиев подкрепям кандидатурата му и предлагам на уважаемото научно жури да му присъди академичната длъжност „доцент“.

03. 02. 2021
София

Изготвил рецензията:



(доц. д-р Снежина Врангова-Петкова)

⁷ а това са МОМ, Хоспитиране, Текуща педагогическа практика, Стажантска практика, „Информационни и комуникационни технологии в обучението и работа в дигитална среда“